

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXVI

Нови Сад, октобар 2015

Књига 75

Број 10

Ч Л А Н Ц И

UDC 343.85:343.431(4-672EU)
343.431-058.64(4-672EU)

Мр Бајо М. Цмиљанић,
адвокат у Београду

СПЕЦИФИЧНОСТИ МЕЂУНАРОДНОПРАВНЕ НОРМЕ О ЗАБРАНИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА*

САЖЕТАК: Иако је Протокол Уједињених нација за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, посебно женама и децом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, први дао потпуну дефиницију трговине људским бићима, тај феномен тиме није до краја истражен и одређен.

Поред елемената те друштвене појаве, који су садржани у датој дефиницији наведеног међународноправног документа, потребно је указати на специфичне карактеристике наведеног деликта. Трговина људским бићима представља, како облик организованог криминала, тако и међународно кривично дело. Овим деликтом се повређују многи међународноправни документи легислативног карактера.

Задатак овог рада је да укаже на правну природу међународноправне норме која забрањује трговину људским бићима.

Кључне речи: трговина људима, организовани криминал, међународни деликт, когентна норма

* Рад примљен 26. 5. 2015. године.

1. ПОЈАМ, ЕЛЕМЕНТИ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

1.1. Дефиниција трговине људима

Проблем трговине људима на међународној сцени нарочито је добио на актуелности последње деценије XX и првих деценија XXI века. Отуда је међународна заједница уложила значајне напоре на изналажењу механизма у борби против ове опасне друштвене појаве. Да би борба против те појаве била делотворна, морају се утврдити механизми за њено откривање, а пре тога, нужно је утврдити параметре према којима би се она одредила. Зато питање одређења појма трговине људима заузима значајно место у борби међународне заједнице против ове појаве.

Да бисмо сагледали елементе и карактеристике трговине људима као друштвене појаве, нужно је поћи од њеног одређења исте. Неспорно је да је свака дефиниција, а посебно дефиниција било које друштвене појаве, скопчана са тешкоћама. Проблем је у томе што се сваком дефиницијом ограничава свеобухватност друштвене појаве која је предмет разматрања. Ниједна дефиниција не може обухватити све аспекте и појавне облике неке друштвене појаве. То се посебно рефлектује на чињеници да се друштвене појаве брзо мењају и да свака дефиниција временски заостаје за стварном садржином појаве на коју се односи. С друге стране, свака дефиниција друштвене појаве је боља него њено одсуство, јер делотворност борбе против једне појаве битно је условљена њеним одређењем односно дефинисањем.

Да бисмо боље схватили карактеристике трговине људима, поћи ћемо од њеног одређења односно њене дефиниције. Први међународноправни документ који даје дефиницију трговине људима је Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом,¹ који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала. Протокол наводи да „трговина људима” значи врбовање, превозење, пребацивање, скривање и примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације”.²

Када се анализира дефиниција појма трговине људима из Протокола, јасно је да је иста дата доста широко, што је карактеристика одредби

¹ Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

² Чл. 3. подстав а) Протокола.

већине међународноправних докуманата, из два разлога. Прво, таквим дефиницијама се даје могућност да тај документ буде прихватљив за већину држава чланица међународне заједнице. Друго, тим начином одређења једне појаве не спречава се дорада и ближе дефинисање исте путем националних прописа.

Сагледавајући дату дефиницију трговине људима, може се закључити да се наводи читав једна лепеза активности при извршењу овог дела. Такође, наводи се више врста начина на који се те радње могу извршити. На крају се истиче да се предузете активности, без обзира на начин на које су извршене, предузимају са једним циљем, а то је експлоатација лица као људских бића. Ово јасно указује да се кроз дефиницију појма трговине људима могу уочити три сегмента те појаве. То су: радња извршења, средство извршења и циљ.

То су уједно и елементи трговине људима.

1.2. Елементи трговине људима

Трговина људима, као друштвена појава, има три конститутивна елемента: радњу извршења, средство (начин) извршења и циљ. Изостанак било ког од ових елемената негира постојање трговине људима у смислу наведене дефиниције те појаве из Протокола о трговини људима.

Радња извршења, су дела односно активности која се чине или предузимају у остварењу те трговине. Радња је прописана алтернативно: врбовање, превозење, пребацивање, сакривање или примање лица. Свака од ових активности представља радњу извршења, као први конститутивни елемент трговине људима. Национални прописи могу означити и друга дела као радње извршења ове трговине.³ Протокол о трговини људима захтева да се кривично дело трговине људима дефинише као комбинација ова три елемента, мада они у неким случајевима могу представљати посебна кривична дела, независно један од другог.⁴ Дакле, радња извршења су све активности које се предузимају ради постизања циља, а то је експлоатација људских бића.

Врбовање подразумева подстрекавање пасивног субјекта било којом радњом која је подобна да код њега створи или учврсти одговарајућу

³ Тако Кривични законик Републике Србије (чл. 388. ст. 1.) предвиђа и ове активности као радње извршења: предаја, продаја и куповина лица, посредовање у предаји или продаји, те држање другог лица.

⁴ Тако нпр. отмица или недобровољна примена силе (напад) могу представљати посебна кривична дела према националним законима.

одлуку да изврши ову инкриминацију. Оно се остварује указивањем на наводне добре стране пребацивања у другу земљу, бављења проституцијом или навођењем на друге радње које ће довести одређено лице да постане пасивни субјект овог кривичног дела.

Превожење представља транспортовање пасивног субјекта са једног на друго место. Без утицаја је начин и средство којим се то транспортовање обавља.

Пребацивање означава омогућавање или обезбеђење илегалног уласка или изласка из једне земље. То у суштини значи обезбеђење или омогућавање илегалног преласка државне границе.

Предаја представља предузимање одређених активности којима се омогућава стављање пасивног субјекта на располагање другом лицу.

Продаја је отуђење пасивног субјекта уз одређену новчану или другу накнаду, а куповина је стицање права својине над пасивним субјектом уз одређену накнаду. Посредовање у продаји подразумева довођење у везу лица која су на одређени начин укључена у предају или продају пасивног субјекта. Код продаје, куповине и посредовања у предаји или продаји пасивног субјекта ради се о заснивању одређеног уговорног односа чији је предмет искључен из правног промета, те је исти ништав и не може имати правно дејство у смислу заснивања одређених права и обавеза.

Сакривање представља смештај и камуфлирање пасивног субјекта на погодном месту, које је непознато ширем кругу људи. Оно може бити извршено на различите начине.

Држање другог лица представља његово противправно лишење слободе, а пре свега слободе кретања пасивног субјекта. Том лицу се онемогућава да својом вољом промени место где се налази.

Средство (начин) извршења, као конститутивни елемент трговине људима, представља начин на који се предузима једна или више радњи у процесу те трговине. Протокол наводи широку лепезу средстава као начина извршења радње: претња силом или употреба силе или других облика присиле, отмица, превара, обмана, злоупотреба овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи. Национални прописи могу одредити и друге начине као средство извршења.⁵ Протокол предвиђа да је пристанак жртве на намеравану експлоатацију ирелевантан ако је пристанак издејствован преваром, принудом, силом или другим не-

⁵ Тако Кривични законик РС (чл. 388), као начин извршења радње овог дела још предвиђа: довођење у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом поверења, задржавање личних исправа и др.

дозвољеним средством. У случајевима трговином децом, није потребно доказивати средство извршења тог деликта.⁶

Начин извршења овог дела може се постићи: силом или претњом; довођењем у заблуду или држањем у заблуди; злоупотребом овлашћења, поверења односно зависности, тешких прилика другог; задржавање личних исправа; давањем или примањем новца или друге користи.

Сила је свака употреба физичке снаге или другог подобног средства којим се елиминише отпор пасивног субјекта како би се исти принудио на одређено понашање. Употреба хипнозе и омамљујућих средстава такође се сматра употребом силе. Сила мора бити одређеног интензитета подобра да принуди пасивног субјекта на одређено понашање, што се процењује на основу физичког и психичког стања лица према коме се сила примењује.⁷ Сила треба да се примењује према пасивном субјекту или према њему блиским лицима.⁸

Претња је стављање у изглед неког зла пасивном субјекту уколико не прихвати одређено понашање. Она треба да буде озбиљна и стварна, што значи да се њоме може произвести последица дела.

Заблуда представља стварање погрешне представе код пасивног субјекта у односу на одређене чињенице које се односе на предузимање радње извршења. Одржавање у заблуди значи да се пасивни субјект већ налазио у заблуди по питању тих чињеница, а учинилац кривичног дела код њега ту заблуду само учвршћује.

Злоупотреба овлашћења, поверења, односно зависности или тешких прилика другог, постојаће као радња извршења, ако је учинилац за њено остварење искористио то овлашћење, поверење, прилику или стање у којима се налази пасивни субјект.

Циљ због којег се предузима радња извршења је трећи конститутивни елемент трговине људима. Као циљ трговине људима дефиницијом је одређена – експлоатација људи. Експлоатација у значењу искоришћавања људи може се манифестовати на разне начине. Протокол одређује као минимум експлоатације људи три облика: експлоатацију проституције и других облика сексуалне експлоатације, принудни рад или службу и уклањање органа. Протокол оставља националним законодавствима да дају дефиниције појединих облика експлоатације људи, као битног елемента трговине људима и друго.

Циљ који се жели постићи извршењем овог дела може бити: експлоатација рада; принудни рад, вршење кривичних дела; вршење проституције

⁶ Чл. 3. подстав (ц) Протокола о трговини људима.

⁷ Дело је могуће извршити применом апсолутне или компулзивне силе, посредне или непосредне.

⁸ То су пре свега: деца, брачни друг, родитељи, браћа и сестре и др.

или друге врсте сексуалне експлоатације; просјачење; употреба у порнографске сврхе; успостављање ропског или њему сличног односа; одузимање органа или дела тела; коришћења у оружаним сукобима.

1.3. Карактеристике трговине људима

Трговина људима, као специфична друштвена појава, има своје карактеристике, које су условљене њеним елементима, које смо напред навели. Испољавање те појаве у реалном свету чини је посебном и суштински различитом од других појава, те скуп тих битних обележја чине карактеристике трговине људима. Иако је утврђивање карактеристика једне друштвене појаве релативна ствар, не узимајући у обзир строго утврђена правила, сматрамо да битне карактеристике трговине људима чине:

- противправност те појаве;
- да је то међународно кривично дело;
- да је та трговина облик организованог криминалитета;
- да је та трговина негација основних људских права утврђених међународним правом;
- да се трговином људима крше норме међународног права *ius cogens* карактера.

За трговину људима кажемо да је злочин. Тај израз употребљавају и многи међународноправни документи. Злочин се најчешће схвата као појединачно криминално понашање, који се у садржинском смислу подудара са појмом кривичног дела и представља најтежи облик кршења норми кривичног закона уопште.⁹ Статутом сталног Међународног кривичног суда, предвиђена су одређена дела као злочини,¹⁰ те трговина људима означава облик злочина против човечности.

Трговина људима је злочин бланкетног карактера, јер се смисао и домашај истог може схватити тек уз примену већег броја других правила међународног права. Проблем утврђивања норме којом се попуњава садржина бланкета настаје у томе што постоје бројни извори међународног права, те није једноставно утврдити која правила у конкретном случају треба консултовати.¹¹

О наведеним карактеристикама трговине људима појединачно ћемо указати у даљем току рада, кроз анализу међународноправних норми о тој појави.

⁹ Јовашевић, Д., *Лексикон кривичног права*, Службени гласник, Београд, 2011, 765.

¹⁰ Према чл. 5. Статута у надлежности Суда су поступци поводом најтежих кривичних дела, која су за таква проглашена од стране целокупне међународне заједнице.

¹¹ Стојановић, З., *Кривично право – посебни део*, Службени гласник, Београд, 2000, 36.

2. ОДНОС ТРГОВИНЕ ЉУДИМА И ДРУГИХ СЛИЧНИХ ПОЈАВА

2.1. Трговина људима и кријумчарење миграната

Трговина људима има сличности са другим деликтима којима се нарушавају личне слободе људи. У првом реду ту је сличност са деликтом кријумчарења миграната. За оба ова деликта карактеристично је да исти представљају незакониту делатност, тј. оба ова деликта су противправна. Њихова међусобна разлика је у томе што се трговина људима врши против воље људи, док кријумчарење миграната подразумева да се исто врши са вољом кријумчареног, али је противправно. Код кријумчарења миграната нема елемента експлоатације, као конститутивног елемента трговине људима. Кријумчарењем се остварује зарада од пребацавања кријумчареног преко границе, док се код трговине људима стиче добит било које врсте, као експлоатација трафикованог. Кријумчарење људи временски знатно краће траје од трговине људима. Код трговине људима ствара се посебна међузависност између жртве трговине и саме групе за организовани криминал. Код трговине људима жртва не мора увек да пређе границу илегално, као код деликта кријумчарења људи. То значи да се трафикованим, као жртвом, може трговати унутар једне државе. Трафиковани може али не мора дати пристанак за прелаз преко границе, док кријумчарена особа даје пристанак за прелаз преко границе. Однос између трговца и жртве не престаје прелазом трафикованог преко границе. Код кријумчарења људи, преласком кријумчареног преко границе престаје сваки однос између кријумчара и кријумчареног.

2.2. Трговина људима и тероризам

Тероризам, као друштвена појава, јесте деликт утврђен међународним правом. И њиме се нарушавају основне вредности људског бића, а у првом реду живот, телесни интегритет и слобода људи. Нарушавање тих права човека врши се противно вољи жртава тероризма. Тероризам као и трговина људима може бити националног и транснационалног карактера. У наведеним елементима тероризам има исте карактеристике као и трговина људима. Основна разлика између тероризма и трговине људима јесте у циљу који се жели постићи тим деликтима. Док је код тероризма основни циљ политиче природе, дотле је основни циљ трговине људима експлоатација људског бића. Вршење тероризма се предузима са *animus terrorandi*, а трговина људима се врши са циљем експлоатације човека. Наравно да има и других разлика између ових појава, као што је разлика у објекту према коме је усмерена радња деликта. Док је код тероризма

радња тог деликта усмерена према одређеној држави или међународној организацији, дотле је трговина људима усмерена према конкретној жртви – пасивном субјекту – људском бићу, које се експлоатише.

2.3. Трговина људима и отмица

Отмица је кривично дело против слободе и права човека које се састоји у одвођењу или задржавању неког лица употребом претње, силе, обмане или на други начин, са циљем да се од тог или од другог лица изнуди новац или каква друга имовинска корист, или да се иста принуди на неко чињење, нечињење или трпљење. Дакле, ту се радња извршења предузима применом силе, претње, обмане или на други начин. Намера због које се предузима радња извршења је изнуда новца или друге имовинске користи од отетог или њему блиског лица.

Насупрот овоме, код деликта трговине људима отмица је само средство, начин извршења радње тог кривичног дела. Поред тога, циљ трговине људима није да се од неког лица изнуди новац, већ је циљ експлоатација људи, без обзира у ком облику се та експлоатација остварује.

3. ТРГОВИНА ЉУДИМА КАО МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ДЕЛО

3.1. О појму међународног кривичног дела

У правној теорији нема јединственог одређења међународног кривичног дела. Једни сматрају да је то оно дело које је уперено против међународног правног поретка. Други сматрају да је то дело којим се напада на основе међународних односа, који је предвиђен међународним актом. Трећи аутори истичу да је то дело којим се повређују интереси заштићени међународним правом. Отуда међународно кривично дело представља повреду универзалних међународних интереса или вредности, кроз повреду међународне норме, а које државе инкриминишу и санкционишу према преузетим обавезама из прихваћених међународних правних аката.¹² Полазећи од исказаних ставова разних аутора у погледу појма међународног кривичног дела, може се закључити да исто представља противправно понашање виног учиниоца којим се повређују или угрожавају добра за-

¹² Камбовски, В., *Примена суверанационалних норми Међународног казненог права*, Саветовање „Релевантна питања Међународног кривичног права”, Тара, 2003, 261.

штићена међународним правом, које је прописима одређено као кривично дело и за чијег учиниоца је прописана кривична санкција.¹³

Без обзира на разлике у теоријском погледу, за означавање појма међународног кривичног дела битно је да се већина аутора слажу у погледу одређења заштитног објекта тих дела. Заштитни објекат код међународних кривичних дела је, пре свега, добро које је од интереса за целу међународну заједницу.¹⁴ Међународна кривична дела се деле на међународна кривична дела у ширем и међународна кривична дела у ужем смислу.¹⁵ Кривичним делима у ширем смислу се не повређују највише вредности међународне заједнице и питање њихове незастаривости се не поставља. Отуда се ти деликти означавају као неправда или мешовита међународна кривична дела, *delicta iuris gentium*. Међународна кривична дела у ужем смислу чине она дела иза којих стоје когентне норме међународног права, те се она називају и деликтима *stricto sensu*. То су она дела која се одређују општим међународним правом или *crimina iuris gentium*. Отуда је вршење ових дела забрањено као обавеза *erga omnes*.¹⁶

У међународном праву све до скоро није постојао адекватан акт који би донекле представљао пандан националним кривичним законцима у погледу питања шта је све предвиђено као кривично дело трговине људима. Правила која се односе на забрану трговине људима налазе се у бројним међународним уговорним нормама, као и у оквиру међународних обичаја, општих правних начела признатих од стране просвећених народа и у једном броју одлука међународних организација. Отуда неки правни писци сматрају да у материји међународне кривичне одговорности није могућа примена начела *nullum crimen sine lege* у његовом класичном облику, истичући да се у међународном праву не може поћи од једног конкретног правног акта, већ треба узети у обзир свеукупност извора, обичајних, уговорних правила, као и општих начела.¹⁷

У новије време је присутна тежња да се и у међународном кривичном праву уведу приближни стандарди који постоје у националним зако-

¹³ Јовашевић, Д., *Нав. дело*, 243.

¹⁴ Међународно кривично дело је забрањена радња којом се нападају вредности и заштићени интереси међународне заједнице, а забрањена радња има транснационални карактер.

¹⁵ Јовашевић, Д., *Нав. дело*, 243.

¹⁶ То су дела садржана у Нирнбершкој и Токијској пресуди, као и дела која су забрањена нормама Хашких и Женевских конвенција. За њихово извршење одговарају, како појединци, тако и државе. Њима се крше основна људска права, а њихово гоњење и кажњавање не застарева. То су дела из надлежности Међународног кривичног суда.

¹⁷ Аврамов, С., Крећа, М., *Међународно јавно право*, Правни факултет у Београду, Службени гласник, 2008, 269.

нодавствима у погледу начела законитости како би био поштован принцип *nulla poene sine lege scripta*.¹⁸

Највећи допринос у увођењу принципа „законитости” у међународно кривично право даје Статут Међународног кривичног суда. Статут је предвидео елементе злочина који спадају у надлежност Суда, чиме је учињено значајан корак на плану њихове кодификације. Статут је прихватио начело *nullum crimen sine lege*.¹⁹ Данас се све више инсистира на непосредној примени међународних норми у погледу забрањених дела, те је разумљиво да треба поштовати начело *nullum crimen sine actu*, што захтева постојање адекватног међународног акта, којим ће кривична дела и санкције за иста бити прецизно одређени.

Национална кривична дела, према критеријуму извора, јесу она дела која свој извор имају у националној кривичноправној сфери. То су она дела која су настала и развијала се унутар националног система. Међутим, савремени национални кривични системи познају и све већи број кривичних дела чији се корени налазе у сфери међудржавне интеракције. Та дела национални законици нису иницијално инкриминисали, већ су то учинили транспоновањем међународних кривичноправних норми у свој систем.²⁰ Након овог транспоновања међународне норме и та дела постају национална кривична дела.

Питање међународних и немеђународних кривичних дела покреће неколико питања. Пре свега, поставља се питање шта је то што једна кривична дела чини међународним а друга националним. Потребно је утврдити разлоге због којих су одређена понашања забрањена од стране државе, а друга су забрањена на међународном нивоу. Треба уочити разлике и сличности ових дела а тиме и сагледавање услова када забрањена понашања на међународном плану постају забрањена и на националној равни и обрнуто.

Настанак концепта међународног кривичног дела везује се за међународну забрану пиратства до које је дошло почетком седамнаестог века и који се сматра међународним злочином.²¹ Настанак овог првог међународног кривичног дела имало је за циљ спречавање ове појаве на отвореном мору, тј. на оном делу морског пространства које не потпада под власт ниједне државе. Каснија еволуција међународних кривичних дела развијала се упоредо са свешћу о томе да одређена понашања повређују универзалне

¹⁸ Један од четири принципа кривичног права који чине садржину начела законитости, којим се искључује примена неписаног, пре свега обичајног права.

¹⁹ Чл. 22. Статута.

²⁰ Мајић, М., *Примена међународног кривичног права у националним правним системима*, Београд, 2009, 232.

²¹ Bassioni, Ch., *International Criminal Law*, New York, 1999, 803.

људске вредности, односно право иманентно целом човечанству. Реч је о прагматичној потреби да се међународна заједница заштити од одређених понашања која заштита није могла бити адекватно остварена у националним оквирима. Постепено се развијала и свест о постојању наднационалних злочина. Јачање уверења о постојању понашања која су супротна самом људском роду, доводи временом до удаљавања од концепта по коме се појам кривичног дела своди на појам државног кривичног дела.

3.2. Трговина људима као међународни злочин

Трговина људима је опасност којом се нападају заједничке вредности међународне заједнице. У претходном излагању смо истакли како Повеља Уједињених нација, а посебно њени Протоколи, одређују положај човека као људског бића у међународној заједници, а норме тих међународних докумената су норме *ius cogens*. Поред тога, трговина људима има транснационални карактер, јер се планира или извршава у више држава или су извршиоци или жртве различитих националности. То је деликт који се због своје природе најадекватније може спречити путем међународне криминализације.²²

Трговина људима је предвиђена међународним конвенцијама и имплицитно²³ и експлицитно,²⁴ као међународни деликт. Имплицитно предвиђање кажњивости радње међународним документима подразумева дужност држава које прихвате та документа да те радње забране, спрече, а да кривично гоне и казне њихове починиоце. Кажњивост радње подразумева право или обавезу на кривично гоњење починилаца, као и њихово кажњавање. Међународним документима се уређује и питање екстрадиције, као и међународна сарадња држава у кривичном гоњењу и кажњавању починилаца тог деликта. Тако је међународним документима створена основа за међународно инкриминисање тог деликта, како би национални правни системи у својим законодавствима преузели кораке на инкриминисању тог деликта и кажњавање за исто.

Према систематизацији и категоризацији дела која су инкриминисана²⁵ међународним документима, правни писци дају различите поделе

²² Bassioni, Ch., *Нав. дело*, 115.

²³ Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала.

²⁴ Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом.

²⁵ Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Правни факултет, Београд, 2010, 143.

међународних кривичних дела. Тако се наводе: злочини који прете очувању мира и безбедности, злочини којима се напада заједничка вредност међународне заједнице, злочини који су планирани или извршени у више држава или су извршиоци или жртве различитих националности, злочини којима се наноси штета лицима или интересима под међународном заштитом и злочини који се најадекватније могу спречити и сузбијати путем међународне криминализације.²⁶ Други аутори сва међународна кривична дела сврставају у две групе: прву групу би чинила „класична” међународна кривична дела (пиратерија, трговина робљем, трговина опојним дрогама, кршење неутралности и сл.) а друга категорија би обухватала „злочине рата” која кривична дела су предвиђена чл. 6. Статута међународног војног суда у Нирнбергу.²⁷ Неки поделу кривичних дела врше према статутима међународних судова који су судили због неких од међународних кривичних дела.²⁸

При одређивању појма међународног кривичног дела постоје различити приступи. Неки аутори сматрају да појам међународног кривичног дела обухвата све елементе као и општи појам кривичног дела: радњу предвиђену законом, противправност и кривицу.²⁹ Међутим, међународно кривично дело има своје специфичности, како у погледу начела законитости,³⁰ тако и у погледу кривичне одговорности.

3.3. Елементи трговине људима као међународног кривичног дела

Пошли смо од тезе да трговина људима представља међународно кривично дело, те да садржи све елементе које има било које кривично дело. Да бисмо потврдили ту тезу, анализираћемо елементе трговине људима упоређујући га са елементима било ког кривичног дела, а то су: радња дела, противправност, одређеност у закону и виност учиниоца.

Радња, као први елемент међународног кривичног дела, је људско понашање у спољном свету које изазива одређену последицу у физичком смислу. Та радња, својим узрочним односом, мора да произведе последицу. Радња је објективна компонента међународног кривичног дела и

²⁶ Bassioni, Ch., *Нав. дело*, 323.

²⁷ Марковић, М., *Међународна кривична дела и развој међународног кривичног права*, ЈРМП, бр. 1/1972, (1–6), 5.

²⁸ Тако: међународна кривична дела према Римском статуту, међународна кривична дела према Статуту Хашког трибунала, међународна кривична дела по Статуту Међународног војног суда, међународна кривична дела према Статуту Трибунала за Руанду и др.

²⁹ Стојановић, З., *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд, 2008, 67.

³⁰ *Истио*, 22.

представља његов *actus reus*, што као елемент међународног кривичног дела предвиђа и Римски статут Међународног суда при дефинисању појма међународног кривичног дела.

Радња овог кривичног дела одређена је алтернативно, што значи да ово дело може бити извршено предузимањем било које од наведених делатности (врбовање, превожeње, претње силом или употреба силе).³¹ Последица радње овог кривичног дела манифестује се као повреда или угрожавање неког добра људског бића, а најчешће је то повреда слободе, повреда телесног интегритета и достојанства људског бића. Док повреда представља уништење или оштећење неког добра, угрожавање је стварање опасности да наступе повреде тог добра. Те радње морају бити предузете ради остварења одређеног циља, а то је да се од пасивног субјекта дела добију рад или услуга било које врсте, ради његове експлоатације.

Противправности као општи елемент међународног кривичног дела означава чињеницу да се тим делом крше одређене норме утврђене међународним правом, а које имају за циљ заштиту одређених вредности међународне заједнице. Забрана трговине људима је прохибитивна норма, која је садржана у многим међународноправним конвенцијама, у статутима међународних судова и у међународном обичајном праву. Специфичност овог општег елемента међународног кривичног дела јесте у томе што ти извори права не садрже потпуну инкриминаторну норму о трговини људима, јер тим нормама није предвиђена санкција за наведену забрану. Међутим, ипак се може говорити о противправности трговине људима као кривичном делу. Иако међународне норме које забрањују трговину људима нису потпуне инкриминаторне норме, довољно је то што оне то дело забрањују, иако не предвиђају санкције за исто. Санкције за ту забрану су предвиђене у националним кривичним законима. Тако се принцип *nulum crimen sine lege* у међународном праву допуњава преко националних кривичних прописа принципом *nulla poene sine lege*.³² Тако је трговина људима, са становишта међународног права, забрањена делатност, а прогон и кажњавање учинилаца тог деликта остављени су у надлежности националних кривичних законодавстава.

Одређености дела у њројису изражава принцип законитости, по коме једно дело представља кривично дело само ако је као такво предвиђено у закону. Међународна кривична дела, па ни трговина људима, нису предвиђена као кривична дела у једном међународном кривичном закону. То дело, као забрањено, предвиђено је експлицитно и имплицитно, у низу међународноправних докумената-конвенција, споразума и друго.

³¹ Чл. 3. Протокола о трговини људима (као и чл. 388. ст. 1. КЗ РС).

³² Чејовић, Б., *Међународно кривично право*, Досије, Београд, 2006, 83.

Активност међународне заједнице код трговине људима није усмерена на обезбеђење репресивног супранационалног апарата, већ на примени међународних инструмената кроз хармонизацију законодавстава и интензивну узајамну сарадњу држава.³³ Отуда међународни судови и суде за дела која су и одређена као забрањена дела у међународноправним актима. Међутим, и национални судови могу судити на основу међународноправних аката, било да те акте примењују непосредно, или да исте примењују када одредбе међународних аката, након ратификације, државе преузму у своје позитивно законодавство. Отуда и овај основни елемент међународног кривичног дела има и трговина људима.

Виносћ је психички однос учиниоца према делу, означава скривљеност односно кривицу починиоца дела. Тај однос учиниоца према делу представља психичку страну кривичног дела и чини његову субјективну компоненту – *mens rea*. Отуда винаост постоји само ако су материјални елементи кривичног дела почињени са намером и свесно.³⁴ Савремено кривично законодавство усвојило је принцип субјективне одговорности, јер не постоји одговорност без виности. Трговина људима може се извршити само умишљајно. Виносћ код трговине људима обухвата: свест о делу и хтење дела, односно намера да се постигне неки од наведених циљева (да се кроз рад или услуге било које врсте жртве те трговине, постигне неки од облика њене експлоатације). Намера постоји када је учинилац свестан у односу на радњу извршења као и у односу на наступање последице те радње. Воља постоји у односу на радњу извршења, када извршилац жели извршење дела, а у односу на последицу, када жели наступање исте.

Објекат кривичног дела трговине људима, је оно што чини предмет кривичноправне заштите. Тако се код кривичног дела разликује објекат радње и објекат кривичног дела.

Објекат радње кривичног дела је предмет према коме треба да се предуземе радња да би то дело било извршено. Код трговине људима објекат радње је човек, као жртва те трговине. Код трговине људима, као кривичног дела, човек је пасивни субјект. Овде се поклапа објекат радње са пасивним субјектом овог кривичног дела. Тако је човек, као жртва трговине људима, пасивни субјект јер је он носилац интереса чија заштита чини суштину извршеног кривичног дела.³⁵

³³ Камбовски, В., *Нав. дело*, 18.

³⁴ Шкулић, М., *Облици учесћивовања у остварењу кривичног дела – (са)извршилаштво и саучесничаштво у Римском Статуту*, Саветовање Удружења за међународно кривично право, „Примена међународног кривичног права у националним законодавствима”, Тара, 2005, 105.

³⁵ Тахировић, Ј., *Кривично право, Општи део*, Београд, 1961, 90.

Објекат кривичног дела је заштитни објекат за чију заштиту постоји исказани интерес међународне заједнице. Заштитни објекат код трговине људима су људско биће и његова људска права. Дакле, кривичноправна заштита код овог кривичног дела пружа се људском бићу као друштвеном добру, што је у интересу међународне заједнице. То практично значи да је објекат заштите код трговине људима човечност. Заштита човечности обухвата заштиту основних људских добара: живот, телесни интегритет и здравље човека, достојанство личности, основна људска права и слободе. Трговином људима се крше правила међународног права о људском, хуманом и моралном односу према интегритету човека, као појединца и као члана социјалне, друштвене групе. Међутим, иако се трговином људима крше норме међународног права, само међународно право није вредност или добро које је предмет односно објекат овог кривичног дела. Ово из разлога што је међународно право грана права и није добро у смислу да је заштитни објекат овог кривичног дела.³⁶

Наведени елементи морају постојати јединствено и међуповезано, чиме чине битне елементе трговине људима као међународног кривичног дела. Отуда можемо констатовати да трговина људима, са становишта међународног права, чини опште биће кривичног дела, као и биће самог кривичног дела. Та трговина је опште биће међународног кривичног дела јер садржи све напред наведене, објективне и субјективне елементе, који су међусобно повезани и без којих не може постојати ниједно међународно кривично дело. Са друге стране, трговина људима је и биће међународног кривичног дела, јер је чине скуп свих посебних елемената, те је она специфично дело које се разликује од других међународних кривичних дела. Утврђивање бића међународног кривичног дела је класификација дела и то чине кривични судови у сваком конкретном случају.³⁷ Те специфичности су ближе наведене у делу овога рада где смо указали на елементе и карактеристике трговине људима.

За трговину људима кажемо да је међународно кривично дело. Пре свега, она је као инкриминисана делатност предвиђена, експлицитно или имплицитно у више међународних докумената. Постоји значајан број међународноправних докумената који експлицитно забрањују трговину људима. Први такав инструмент је Конвенција о ропству из 1926. године са Протоколом о изменама и допунама из 1953. године. Тим документом је трговина људима изричито одређена као међународни деликт односно као тешко међународно кривично дело. Легислативна активност у овој обла-

³⁶ Чејовић, Б., *Нав. дело*, 87.

³⁷ Чл. 9. Римског статута Међународног кривичног суда – „Елементи бића кривичног дела”.

сти је врло широка, јер су усвојене многе специјализоване међународне конвенције у овој области.

Анализом међународноправних докумената, која су обрађена у овом раду, у одељку међународноправних конвенција, као и у другим међународним документима, предвиђена је обавеза потписница тих међународних докумената да својим националним законодавствима предвиде мере ради сузбијања тог деликта.

Након што је дата дефиниција трговине људима, Протоколом о трговини људима као и Конвенцијом о транснационалном организованом криминалу, предвиђена је инкриминација организованог криминала, као широком спектру кривичних дела која врши организована група у циљу стицања профита, а трговина људима је један од облика тог криминала. Потписнице тих докумената су у обавези да кривично гоне учиниоце трговине људима, као и да им изричу врло високе казне за исто.

Међународноправним документима који се односе на трговину људима доста је широко постављена јурisdикција држава уговорница, како не би постојала могућност да починиоци трговине људима остану некажњени. Тим међународноправним документима одређена је обавеза потписница на сарадњу у кривичном гоњењу и кажњавању учинилаца овог деликта, укључујући и међународну кривичноправну помоћ.

На основу наведених елемената, произилази закључак да трговина људима има све елементе међународног кривичног дела.

4. ЗАБРАНА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА КАО *IUS COGENS* НОРМА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Латински термин *ius cogens* означава општеобавезно, принудно, неопозиво право од којег ниједна држава не може бити ослобођена. Ради се о оним кривичним делима чије кажњавање је обавезно у свим националним правним системима, без обзира да ли њихово законодавство то изричито предвиђа, па чак и без обзира да ли је односна држава у том правцу преузела међународну обавезу.

Савремено међународно право прихвата *ius cogens* као обавезну норму, али се поставља питање шта оно заиста представља. Неки правни писци изједначавају изворе *ius cogens* и обичајно међународно право, док други ту праве разлику. Мишљења су подељена и у погледу тога да ли овакав статус међународног кривичног дела пред националне правне системе представља *obligatio erga omnes* или само државама даје одређена права у погледу гоњења њихових извршилаца.³⁸

³⁸ Bassioni, Ch., *Нав. дело*, 198.

Иако постоје недоумице при одређивању овог појма, ипак постоје прилично одредиви показатељи према којима се може одредити *ius cogens* карактер одређеног међународног кривичног дела. Најчешће се наводе следеће карактеристике:

1. постојање међународног *opinio iuris* који препознаје ове злочине као део општег обичајног права;
2. употребљене формулације у одредбама међународних уговора које указују да је реч о кривичним делима која имају већи значај у међународном кривичном праву;
3. велики број држава који је ратификовао међународне инструменте који се односе на наведене злочине и
4. *ad hoc* међународни поступци који се воде против њихових извршилаца.³⁹

На основу наведених критеријума може се закључити да статус *ius cogens* злочина у међународном кривичном праву има ропство и установе сличне ропству, где спада и трговина људима. Иако је данас ропство у свом класичном облику као појава готово у потпуности искорењено, установе сличне њему⁴⁰ представљају све већи проблем савременог света. Да трговина људима има катактеристике *ius cogens* потврђује и постојање значајног броја међународних инструмената који забрањује ову појаву, а који су анализирани у овом раду.

Неки аутори поистовећују изворе *ius cogens* и обичајно међународно право, док други у том погледу праве разлику. Разликују се и мишљења у погледу тога да ли овакав статус међународног кривичног дела пред националним правним системима представља *obligato erga omnes* или само државама даје одређена права у погледу гоњења њихових извршилаца.⁴¹

4.1. Уговорни аспект норме о забрани трговине људима

Сам појам *ius cogens* норме налази основ у римском праву, односно у латинском термину који означава општеобавезно, принудно и неопозиво право, од којег ниједна држава не може бити ослобођена. Дужност држава да буду везане таквом нормом не заснива се само на обавези поштовања такве норме ако је садржана у националном законодавству. Везаност за такву норму не зависи од питања да ли је односна држава у том правцу преузела међународну обавезу.

³⁹ Исто, 168.

⁴⁰ То су, пре свега, трговина женама и децом у циљу сексуалне експлоатације, или држање у подређеном положају особа услед зависности од употребе наркотика.

⁴¹ Bassioni, Ch., *Нав. дело*, 168.

Наведене међународне конвенције, као мултилатерални уговори, садрже одредбе о забрани трговине људима. Међународни уговори од Бечког конгреса 1815. године постају доминантан инструмент развоја међународног права, уместо дотадашњег обичајног права. Тако се и међународна заједница оријентише на стварање свог права као *lex scripta*.⁴² Пошто међународна заједница нема супранационално законодавно тело, то се њена воља и свест изражава у тим мултилатералним уговорима.

Савесно испуњење обавеза из мултилатералних уговора, у међународном поретку се заснива на правилу *pacta sunt servanda*. То је позитивна норма општег међународног права, која има за циљ да обезбеди поштовање и извршење уговорних обавеза у доброј вери.⁴³ Како су чланице многих међународних конвенција прихватиле обавезу да својим националним законодавствима трговину људима третирају као кривично дело и да гоне починиоце истих, уз обавезу на међусобну сарадњу у тој области, јасно је да су чланице конвенција везане том нормом. Чланице конвенција за ту норму нису везане само по правном основу – *pacta sunt servanda*. Извршење уговорних обавеза државе заснивају и на етичком начелу, као вредносном атрибуту – *bona fides*.

Међународним конвенцијама се уређује и питање извршења преузетих обавеза те санкције за кршење истих. Санкције могу бити правне и моралне природе. Тим уговорима се најчешће установљавају контролни механизми у циљу провере извршавања тих уговора.⁴⁴ Тако пактови о правима човека и остали акти који се односе на људска права предвиђају периодично извештавање надлежних органа међународне заједнице о мерама предузетим на националном нивоу ради извршења уговора.

Општи интерес међународне заједнице да забрани трговину људима није у супротности са појединачним интересима држава. Отуда конституисање таквог општег односно универзалног интереса, у условима међузависности држава у очувању фундаменталних вредности, у које спада човекова слобода и право на живот, опредељују међународну заједницу, као релативно самосталан ентитет који може изразити општеобавезну норму. Отуда и међународни уговори који забрањују трговину људима представљају вољу претежне већине чланица међународне заједнице, којим се изражавају фундаментални ставови у погледу заштите основних људских права.

Поред бројности чланица међународне заједнице које су усвојиле међународне мултилатералне уговоре о забрани трговине људима, значајна

⁴² Крећа М., *Ајсолуишно обавезујуће норме (ius cogens) у међународном јавном праву*, Научна књига, Београд, 1989, 75.

⁴³ Крећа, М., *Међународно јавно право*, ЈИП Службени гласник, Београд, 2009, 457.

⁴⁴ Тако је МОР овлашћена да предузме мере економског карактера против чланица које крше одредбе њеног Устава.

је и чињеница што су те конвенције прихваћене од репрезентативних и моћних група држава. Отуда ти уговори производе последице и ван странака тих уговора, те су њихови ефекти *erga omnes*.⁴⁵

Мултилатералним међународним уговорима о забрани трговине људима, чланице међународне заједнице, руководе се општим интересима хуманитарне природе, стварају фундаманталну норму каква је норма о забрани трговине људима. Наравно да је немогућ апсолутни консензус у међународној заједници о некој норми па и о забрани трговине људима. Довољно је што о забрани трговине људима постоји општи консензус међународне заједнице, као израз воље те заједнице.

Дејство *erga omnes* међународних уговора о забрани трговине људима заснива се и на чињеници да су ти уговори донети у општем интересу, да нису супротстављени интересима појединих субјеката међународног права, те се ради о уговорима у корист трећих. Ти мултилатерални уговори се темеље на начелима Повеље Уједињених нација⁴⁶ и на декларацијама⁴⁷ и пактовима⁴⁸ Уједињених нација, као општеприхваћеног а тиме и општеобавезујућег оквира ради остварења и заштите права човека. Те норме о људским правима које су негација трговине људима, јесу норме чија је основна карактеристика перемпторност, што значи да су когентне норме, јер се њима штите виши интереси међународне заједнице као целине.

Међународни мултилатерални уговори о забрани трговине људима не предвиђају стављања резерви на те уговоре, које би се односиле на предмет и циљ уговора, а и када су резерве предвиђене, оне се односе на *inter se* режим чланица, а не дира у садржај норме *ius cogens*. Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, не предвиђена резерву за потписнице, изузимајући резерву која се односи на решавања спорова у вези са тумачењем и применом ове конвенције.⁴⁹ Такав случај је и са протоколима⁵⁰ на ту конвенцију. Резерву не предвиђа ни Конвенција о ропству ни њена Допунска конвенција и низ других међународних аката из области заштите људских права.⁵¹

⁴⁵ Крећа, М., *Међународно јавно право*, 77.

⁴⁶ Повеља УН (Преамбула, те чланови: 1, 13, 55, 56, 62. и 76).

⁴⁷ Универзална декларација о правима човека (преамбула, чл. 3) и Декларација о правима детета (Преамбула и чл. 1. и 2).

⁴⁸ Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (Преамбула, те чланови: 3, 5, 6, 7, 13) и Међународни пакт о грађанским и политичким правима (Преамбула, те чланови: 8. ст. 2, 9, 11, 23. ст. 3, 24).

⁴⁹ Чл. 35. ст. 3. Конвенције.

⁵⁰ Чл. 15. ст. 3. I Протокола, те чл. 20. ст. 3. II Протокола.

⁵¹ Тако према чл. 28. ст. 2. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, од 18. децембра 1979. године, утврђује да резерва која није спојива с предметом и циљевима ове конвенције није дозвољена.

Оцену карактера норме мултилатералних уговора о забрани трговине људима, сагледаћемо из угла Конвенције о уговорном праву. Према тој конвенцији, перемпторна норма општег међународног права је норма прихваћена и призната од стране целокупне међународне заједнице, као норма од које није допуштено никакво одступање.⁵² Одредбу међународне заједнице као целине треба схватити као вољу претежне већине, а прихваћеност и признатост норме подразумева да је то уговорна норма из мултилатералних уговора или пак норма међународног обичаја.

Конвенција о праву уговора не садржи листу когентних норми. У међународном праву нема хијерархије формалних извора међународног права. До когентног карактера норме долази се на бази материјалног критеријума којег чине позитивна пракса држава у контексту интереса међународне заједнице као целине.⁵³ Основна карактеристика *ius cogens* норми је то да су исте перемпторне, што занчи апсолутно обавезне, да не трпе дерогацију и да изражавају безусловну заповест и да њима супротстављени режим не може имати правну снагу.

Међународноправне конвенције које смо поменули у овом раду, а које забрањују трговину људима, донете су у општем интересу међународне заједнице. Основ на којима почивају те конвенције представљају базичне принципе општег међународног права когентне природе. Отуда, са гледишта формалних извора међународног права – уговора, норма о забрани трговине људима је когентне природе.

4.2. Обичајноправни аспект норме о забрани трговине људима

У претходном излагању истакли смо како се норма о забрани трговине људима сагледава у односу на писане изворе међународног права – мултилатералне уговоре. Сада ћемо сагледати да ли забрана трговине људима има своју основу у међународном обичају.

У навођењу међународних аката, који *exempli causa* представљају когентна правима међународног права, означена је и Универзална декларација о правима човека. Она је представљала почетак кодификације права човека, иако је по својој природи правно необавезујућа. Међутим, временом је ипак превагнуло схватање да је Декларација у скоро свим одредбама извор међународног права.⁵⁴ Такав карактер Декларације није везан за међународни уговор, већ за обичајна правила и општа правна начела ци-

⁵² Чл. 53. Конвенције о уговорном праву, *op. cit.*

⁵³ Крећа, М., *Међународно јавно право*, 470.

⁵⁴ Димитријевић, В., *Општин (међународни) стандарди људских права*, Зборник Правног факултета у Загребу, бр. 5–6/1989, 601.

вилизованих народа.⁵⁵ Тако је Декларација постала извор права на основу дуге и систематске праксе и односа чланица Уједињених нација према том документу, то је формирана и свест о њеној обавезности, чиме је створено обичајно право.⁵⁶ Тако је Декларација пресудно утицала на стварање других системских аката, одређујући њихов садржај. Кршење људских права кроз деликт трговине људима, крши се и обичајноправна норма когентне природе из ове Декларације.

Бројност међународних докумената који говоре о забрани трговине људима, као и бројност држава које су прихватиле те документе, а све повезано са дуготрајном и систематском праксом држава да инкриминишу трговину људима, да гоне и кажњавају њихове починиоце, рађа подлогу за обичајноправну норму да је забрана трговине људима општеобавезна норма и као таква норма когентне природе. Тако долазимо до правог карактера норме о забрани трговине људима, како са аспекта међународног уговорног права, тако и са аспекта међународног обичаја. Ако је пракса материјална подлога обичају, а та пракса не може постојати без сагласја са постојећом нормом *ius cogens*, онда се несумњиво може констатовати да је забрана трговине људима по својој бити перемпторног карактера те је то и чини нормом *ius cogens*.

4.3. Интермедијарни карактер норме о забрани трговине људима

У ситуацији када нема хијерархије међународноправних извора когентне норме, оптималну комбинацију налазимо у интеракцији постојећих формалних извора права – уговора, обичаја и резолуција Уједињених нација и других међународних организација.

Тако је норма о забрани трговине људима настала као допринос наведених извора права, те је постала интермедијарна или мешовита норма. Налазећи свој основ у наведеним изворима права, норма о забрани трговине људима попримила је своје специфичности. Та норма, као принцип обичајног права, отелотворена је у више међународних уговора тако да има конвенционалну снагу за чланице закључених мултилатералних уговора док је исти на снази.⁵⁷ Међутим, та норма постаје обавезна и за друге државе као норма обичајног права. Са друге стране, поступном кодификацијом формалних извора међународног права, уговорне норме, бивају

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ Милојевић, М., *Свеопшта декларација о људским правима и њен значај*, ЈРМП бр. 2–3/1965, 222.

⁵⁷ Крећа, М., *Апсолутно обавезујуће норме (ius cogens) у међународном јавном праву*, 85.

прихваћене од стране осталих држава, кроз дугу и систематску праксу, чиме се успоставља обичајно правило. Протеком времена обичајна правила бивају укључена у међународне уговоре, чиме губе свој искључиви обичајни карактер, те уз извесну модификацију постају мешовите норме. Једна од тих мешовитих – интермедијарних норми је и норма о забрани трговине људима. Такав њен карактер у погледу извора којим је одређена, не умањује већ само потврђује њену перемпторност а тиме и чињеницу да је то норма *ius cogens*.

4.4. Трговина људима као облик транснационалног организованог криминала

Трговина људима се сматра обликом транснационалног организованог криминала, како са гледишта многих правних аутора, тако и са гледишта међународних и националних правних докумената.

Како је трговина људима антисоцијална појава, која прелази националне границе, којом се повређују права човека утврђена релевантним међународним документима, тај деликт има карактер транснационалног организованог криминалитета.⁵⁸

Друштвена опасност од ове појаве је изузетно велика. Учиниоци овог деликта се повезују са актерима других облика организованог криминала који имају међународни опсег (наркодилери, шверцери оружја, прање новца и др.), као и са појединим облицима социјалне патологије (проституција, педофилија и сл.). Тиме овај феномен има све карактеристике које имају и други облици транснационалног организованог криминала са којима се преплићу.⁵⁹

За трговину људима, као и за остале облике организованог криминала, карактеристично је стицање противправне имовинске користи.⁶⁰ Поред тога, тим деликтом његови извршиоци, најчешће организоване криминалне групе, јачају свој положај, проширују „тржиште”, шире свој утицај и јачају своју криминалну организацију. Како се и овим деликтом настоји прикрити нелегално стечено порекло добити, то је у основи трговине људима и прање новца, што је карактеристика свих облика транснационалног организованог криминала.⁶¹

⁵⁸ А. Bossard, став бившег Генералног секретара Интерпола (у књизи: *Транснационални злочин и кривично право*, Чикаго, 1990. – превод на српски језик).

⁵⁹ Бошковић, М., *Транснационални организовани криминалитети*, Полицијска академија, Београд, 2003, 161.

⁶⁰ Шкулић, М., *Организовани криминалитети*, Досије, Београд 2003, 123.

⁶¹ О прању новца је расправљала и Генерална скупштина Интерпола 1995. године, када је дата и дефиниција прања новца.

И према начину, средствима, којима се врши овај деликт, трговина људима се може сматрати обликом транснационалног организованог криминала.⁶² Један од тих начина је и отмица, којом се жртви не само ограничава слобода одлучивања, већ и слобода кретања. Циљ отмице није само лишење слободе другог лица, већ изнуђивање неке користи или чињења односно нечињења. С обзиром на начин извршења овог деликта и његов циљ, трговина људима се сматра типичним обликом организованог криминалитета.⁶³

Трговина људима, као и други облици организованог криминалитета, структурално обухвата друге форме криминалитета кроз коришћење разних сектора и сфера илегалне економије, инфилтрирајући се у привредни и политичко-административни сектор.⁶⁴

Трговина људима представља облик транснационалног криминалитета и на основу критеријума утврђених ставовима релевантних међународних организација.⁶⁵ Како је трговина људима криминална делатност коју предузима група која делује дужи временски период, а иста се врши у циљу стицања добити, уз примену разних облика застрашивања и насиља, то се ради о облику транснационалног организованог криминала.

Трговином људима се повређују норме међународног права, како уговорног тако и обичајног карактера, што ту делатност чини противправном, која повлачи одговорност њених починилаца. Тако је трговина људима облик транснационалног организованог криминала и према Конвенцији Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета. Посебно је трговина људима третирана обликом организованог криминала Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњује Конвенцију уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета и који дефинише трговину људским бићима.

Многи национални прописи трговину људима третирају обликом организованог криминала. Тако и српски национални прописи,⁶⁶ трговину људима третирају обликом организованог криминала, о чему ће бити више речи у одељку овог рада о националним прописима Републике Србије у сузбијању трговине људима.

⁶² Шкулић, М., *Организовани криминалитети*, 140.

⁶³ *Исто*, 162.

⁶⁴ Стојановић, З., *Организоване форме криминалитета*, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, бр. 5/1990, 62.

⁶⁵ *Уједињеник о организованом криминалитету* који је саставио Одбор стручњака за кривично право и криминолошке аспекте за 1998. годину.

⁶⁶ То су: Национална стратегија за борбу против трговине људима и Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела.

Анализом свих карактеристика транснационалног организованог криминалитета из претходних тачака овог поглавља, несумњиво се може утврдити да се оне односе и на трговину људима, те следи закључак да је овај деликт један од облика тог криминалитета.

5. ТРГОВИНА ЉУДИМА У ПРОПИСИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

5.1. Утицај међународног права на националне прописе

Међународно право не уређује питање примене својих правила на државној територији.⁶⁷ Држава се не може позвати на своје унутрашње право да би избегла извршење својих међународних обавеза. Међународне обавезе се стварају међународним правом и важећим уговорима.

Према Бечкој конвенцији о праву међународних уговора, међународни уговор је „међународни споразум закључен писмено између држава и који је регулисан међународним правом, било да је садржан у једном инструменту или у два или више инструмената међусобно повезаних, без обзира на његов посебан назив”.⁶⁸ Уговорне стране морају испуњавати уговорне обавезе сходно начелу *pacta sunt servanda*.

Република Србија је преузела значајне међународне обавезе у области спречавања трговине људима. Те обавезе произилазе прихватањем и потврђивањем Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и њених допуњујућих протокола,⁶⁹ као и потврђивањем Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима.⁷⁰ Да би одговорила обавезама из тих и других међународноправних докумената, наша држава је приступила изградњи адекватног правног и институционалног оквира.

Примена правила међународног права регулише се националним прописима. Та примена се регулише кроз решење два питања. Прво питање се тиче односа националног и међународног права. Друго питање регулише повезивање националног и међународног права.⁷¹

⁶⁷ Крећа, М., *Међународно јавно право*, 67.

⁶⁸ Чл. 2. т. 1а) Бечке конвенције о уговорном праву, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 30/72.

⁶⁹ Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом.

⁷⁰ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 19/2009.

⁷¹ Крећа, М., *Међународно јавно право*, 68.

Устав Републике Србије даје одговор на однос међународног и националног права. Њиме се општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори сматрају саставним деловима правног поретка Републике Србије.⁷² Поред тога, Уставом се јемче и непосредно примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.⁷³ Тиме се наш уставотворац определио за систем адопције⁷⁴, признајући правну снагу правила међународног права нормом унутрашњег права. Овај став се потврђује и опредељењем нашег уставотворца, да се одредбе о људским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно међународним стандардима и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.⁷⁵

Поред овог начина односно технике повезивања међународног и националног права, наш законодавац познаје и технику трансформације⁷⁶ нормe међународног права. То је случај када норми међународног права недостају инструменти за предузимање санкције. У првом реду се то односи на кривична дела, која се одређују међународним правом, која се инкорпоришу у национална кривична законодавства која им обезбеђују санкцију.

Полазећи од ових начина примене односно повезивања међународног и националног права у овој области, Република Србија је донела одговарајуће прописе у вези са трговином људима. Они се могу сврстати у две групе. Први су политичкоправна документа, а други су законски прописи.

5.2. Правно-политичка документа Републике Србије против трговине људима

5.2.1. Устав Републике Србије

Устав, као највиши правно-политички акт, садржи одредбе о забрани трговине људима. Те одредбе су смештене у нормативном делу који се односи на људска права и слободе.⁷⁷ Тим актом се гарантују и непосредно

⁷² Чл. 16. ст. 2. Устава Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

⁷³ *Исто*, чл. 18. ст. 2.

⁷⁴ Адопција је техника повезивања међународног и националног права, признавањем правила међународног права нормом унутрашњег права, путем устава или закона, без промене адресата и садржине правила.

⁷⁵ Устав Републике Србије, чл. 18. ст. 3.

⁷⁶ Трансформација је техника повезивања међународног и националног права, када се правила из међународног права, променом адресата и садржине, инкорпоришу у национални пропис.

⁷⁷ Устав Републике Србије, *op. cit.* део други, т. 2.

примењују људска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, што смо истакли у претходном излагању. Устав забрањује ропство, положај сличан ропству и принудни рад.⁷⁸ Њиме се изричито забрањује сваки облик трговине људима.⁷⁹

Поред забране трговине људима, Устав гарантује судску заштиту сваком коме је повређено неко људско право. Сваком се гарантују живот, слобода и физички и психички интегритет. Тиме су постављене нормативне основе за борбу против трговине људима. Те нормативне основе се даље разрађују другим политичким и правним актима.

5.2.2. Национална стратегија за борбу против организованог криминала

Овај правно-политички акт⁸⁰ донела је Влада Републике Србије и представља стратегијски документ за развијање националних капацитета у борби против свих облика организованог криминала. Њоме се дефинишу стратегијски циљеви као и улога и одговорност државних органа за имплементацију тог документа ради ефикасне борбе против организованог криминала. Стратегијом се утврђује нормативно-правни и институционални оквир, те капацитети и средства за борбу против организованог криминала.

Вредности на којима се заснива Стратегија су поштовање основних људских права и слобода као и националних и међународних стандарда.⁸¹ Развијање проактивног приступа у борби против организованог криминала и хармонизација националног законодавства са међународним стандардима у тој борби, уз јачање сарадње на националном, регионалном и међународном нивоу, утврђени су као основни циљеви Стратегије.⁸²

Овим документом дата је одредница појма организованог криминала као и организоване криминалне групе.⁸³ Стратегијом је утврђено да је ак-

⁷⁸ *Исто*, чл. 26.

⁷⁹ Чл. 26. ст. 2. Устава Републике Србије гласи: „Сваки облик трговине људима је забрањен.”

⁸⁰ Национална стратегија за борбу против организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 23/2009.

⁸¹ Т. 1.2. Стратегије.

⁸² Т. 1.4. Стратегије.

⁸³ Тако се т. 2.1. ст. 2. Стратегије одређује да организовани криминал представља вршење кривичних дела од стране организоване групе или њених припадника. Под организованом групом се подразумева група од три и више лица, која постоје одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге користи.

тивност организованог криминала у Републици Србији, претња по националну безбедност земље.

Стратегијом су утврђени појавни облици организованог криминала у Републици Србији. Као облик организованог криминала наведена је и трговина људима.⁸⁴ Наша земља је означена не само као земља транзита или одредишта, већ и као земља порекла жртава трговине људима. Наведено је да се Република Србија налази у центру транзитних рута сродних друштвених појава трговини људима, каве су илегалне миграције људи и кријумчарење домаћих и страних држављана. Њоме су одређени и фактори који погодују развоју организованог криминала, па самим тим и трговине људима, као што су: геотранзитни положај земље, генерално осиромашење нације, транзициони процеси у структури власништва, непримењивање прописа и друго.⁸⁵ Како је Стратегија у вредносном смислу заснована на поштовању националних и међународних стандарда, то је она утемељена на билатералним и мултилатералним уговорима као и на другим правним актима усвојеним до дана ступања на снагу ове стратегије. Тиме је успостављен законски оквир за борбу против организованог криминала, а самим тим и за борбу против трговине људима као његовог појавног облика, усклађен са релевантним међународним стандардима.⁸⁶

Стратегија утврђује да су грађани главни објект њене заштите, а самим тим и њен актер. Тиме се пружа могућност да се тим документом развије свест грађана о значају последица организованог криминала, а тиме и о трговини људима. Посебно место дато је нормативно-правним мерама у борби против организованог криминала, како би се кроз јединствену законску дефиницију организованог криминала постигла усклађеност са европским и међународним критеријумима ради веће ефикасности у борби против те појаве.⁸⁷ Доношењем овог документа, постављени су стратешки циљеви чија реализација је планирана кроз различите активности које су представљене у Националном плану акције против трговине људима.

⁸⁴ Т. 2.1. ст. 7. Стратегије, као појавне облике организованог криминала у Републици Србији означени су: трговина наркотицима, изнуде, отмице, уцене, **трговина људима**, кријумчарење људи, корупција, прање новца, злоупотреба службеног положаја, фалсификовање новца и других средстава плаћања, проституција, трговина оружјем и експлозивним материјама, међународно кријумчарење возила, кријумчарење акцизне робе и високо-технолошки криминал.

⁸⁵ Т. 2.2. Стратегије.

⁸⁶ Т. 3.1. ст. 1. и 2. Стратегије.

⁸⁷ Т. 4. Стратегије.

5.2.3. Стратегија борбе против трговине људима

Овај политичко-правни документ⁸⁸ који је донела је Влада Републике Србије, израђен је према Смерницама за националне планове акције Пакта стабилности⁸⁹ и у складу са Програмом за израду и реализацију свеобухватног националног одговора на проблем трговине људима, припремљеног од стране међународног центра за развој миграционе политике (ICMPD).

Стратегија се састоји од низа мера и активности које треба предузети у циљу правовременог и свеобухватног одговора на проблем трговине људима, са посебним освртом на заштиту права жртава те трговине.

Овај документ је донет на основу ратификованих међународних конвенција, ради спречавања транснационалног организованог криминала. Држава има право избора конкретне примене Конвенције о транснационалном организованом криминалу, или путем непосредне примене стандарда међународног права или путем њиховог уграђивања у национално законодавство. Тако је трговина људима санкционисана у својим основним облицима кривичним законом, што је посебно обрађено у делу рада који се односи на законску регулативу овог проблема.

Стратегијом су одређени циљеви борбе против трговине људима, који су дефинисани кроз следеће области: институционални оквир, превенција, помоћ и заштита жртава, међународна сарадња и праћење примене механизма за борбу против трговине људима и евалуацију резултата. Предвиђен је и национални механизам за борбу против трговине људима,⁹⁰ који окупља релевантне актере, који унапређују постојећу сарадњу на сузбијању те трговине и помоћ жртвама исте.

5.3. Кривичноправни аспект трговине људима у Републици Србији

До 2003. године Република Србија у свом кривичном законодавству није предвиђала посебна кривична дела која би директно регулисала трговину људима. Тек прихватањем Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Допунског протокола о превенцији, сузбијању и кажњавању трговине људима, посебно женама и

⁸⁸ Стратегија борбе против трговине људима, *Службени гласник РС*, бр. 111/2006.

⁸⁹ Ове смернице се налазе на: <http://www.stabilitypact.org/trafficking/default.asp>, приступ: 20. 12. 2013.

⁹⁰ О националном механизму за борбу против трговине људима детаљније се говори у делу рада који се дноси на борбу против трговине људима.

децом,⁹¹ наша земља се обавезала да национално законодавство усагласи са међународним стандардима и одредбама предвиђеним у тим актима. Република Србија је 2003. године у свом кривичном законодавству први пут предвидела кривично дело трговине људима као посебно кривично дело.⁹² Наша земља је 2005. године донела Кривични законик којим је, у глави XXXIV у групи кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, предвиђена нова инкриминација трговине људима, као посебно кривично дело.⁹³

Кривично дело трговине људима из чл. 388. Кривичног законика, има основни, посебни и четири тежа облика.

Основни облик овог кривичног дела постоји када неко уз примену силе или претње, довођењем у заблуду или држањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односно зависности или тешких прилика другог врбује, превози, пребацује, скрива и прима лица, предаје, продаје, купује, посредује у предаји или продаји, скрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или коришћења у оружаним сукобима.⁹⁴

Основни облик овог кривичног дела карактерише: радња извршења, начин извршења и циљ који се жели остварити.

Радња извршења је прописана алтернативно. Она може бити: врбовање, превозење, пребацивање, предаја, продаја, куповина, посредовање у продаји, сакривање или држање другог лица.

Врбовање подразумева подстрекавање пасивног субјекта било којом радњом која је подобна да код њега створи или учврсти одговарајућу одлуку да изврши ову инкриминацију. Оно се остварује указивањем на наводне добре стране пребацивања у другу земљу, бављења проституцијом или навођењем на друге радње које ће довести одређено лице да постане пасивни субјект овог кривичног дела.

Превозење представља транспортовање пасивног субјекта са једног на друго место.

⁹¹ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Допунског протокола о превенцији, сузбијању и кажњавању трговине људима, посебно женама и децом, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

⁹² Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 39/2003, чл. 1116.

⁹³ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, чл. 388.

⁹⁴ Чл. 388. ст. 1. Кривични законик Републике Србије, *оп. cit.*

Пребацивање означава омогућавање или обезбеђење илегалног уласка или изласка из једне земље. То у суштини значи обезбеђење или омогућавање илегалног преласка државне границе.

Предаја представља предузимање одређених активности којима се омогућава стављање пасивног субјекта на располагање другом лицу.

Продаја је отуђење пасивног субјекта уз одређену новчану или другу накнаду, а куповина је стицање права својине над пасивним субјектом уз одређену накнаду. Посредовање у продаји подразумева довођење у везу лица која су на одређени начин укључена у предају или продају пасивног субјекта. Код продаје, куповине и посредовања у предаји или продаји пасивног субјекта ради се о заснивању одређеног уговорног односа чији је предмет искључен из правног промета, те је исти ништав и не може имати правно дејство у смислу заснивања одређених права и обавеза.

Сакривање представља смештај и камуфлирање пасивног субјекта на погодном месту, које је непознато ширем кругу људи. Оно може бити извршено на различите начине.

Држање другог лица представља његово противправно лишење слободе, а пре свега слободе кретања пасивног субјекта. Том лицу се онемогућава да својом вољом промени место где се налази.

Начин извршења овог дела може се постићи: силом или претњом; довођењем у заблуду или држањем у заблуди; злоупотребом овлашћења, поверења односно зависности, тешких прилика другог; задржавање личних исправа; давањем или примањем новца или друге користи.

Сила је свака употреба физичке снаге или другог подобног средства којим се елиминише отпор пасивног субјекта како би се исти принудио на одређено понашање. Употреба хипнозе и омамљујућих средстава такође се сматра употребом силе. Сила мора бити одређеног интензитета, подобра да принуди пасивног субјекта на одређено понашање, што се процењује на основу физичког и психичког стања лица према коме се сила примењује.⁹⁵ Сила се примењује према пасивном субјекту или према њему блиским лицима.⁹⁶

Претња је стављање у изглед неког зла пасивном субјекту уколико не прихвати одређено понашање. Она треба да буде озбиљна и стварна, како би се њоме могла произвести последица дела.

Заблуда представља стварање погрешне представе код пасивног субјекта у односу на одређене чињенице које се односе на предузимање радње извршења. Одржавање у заблуди значи да се пасивни субјект већ

⁹⁵ Дело је могуће извршити применом апсолутне или компулзивне силе, посредне или непосредне.

⁹⁶ То су пре свега: деца, брачни друг, родитељи, браћа и сестре и др.

налазио у заблуди по питању тих чињеница, а учинилац кривичног дела код њега ту заблуду само учвршћује.

Злоупотреба овлашћења, поверења, односно зависности или тешких прилика другог, постојаће као радња извршења, ако је учинилац за њено остварење искористио то овлашћење, поверење, прилику или стање у којима се налази пасивни субјект.

Циљ који се жели постићи извршењем овог дела може бити: експлоатација рада; принудни рад; вршење кривичних дела; вршење проституције или друге врсте сексуалне експлоатације; просјачење; употреба у порнографске сврхе; успостављање ропског или њему сличног односа; одузимање органа или дела тела; коришћења у оружаним сукобима.

Извршилац овог дела може бити свако лице. Уколико се радња извршења остварује злоупотребом овлашћења, поверења или односа зависности, тада радњу може извршити само лице које поседује одговарајућа овлашћења или са којим пасивни субјект има однос поверења, или према коме се пасивни субјект налази у односу зависности. За кривичну одговорност учиниоца потребан је директан умишљај уз намеру да се предузимањем одређене радње извршења постигне неки или више од алтернативно постављених циљева (стицање неке користи, експлоатација рада пасивног субјекта и друго).

ЗАКЉУЧЦИ

Прву потпуну дефиницију појаве трговине људима дао је Протокол Уједињених нација за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, посебно женама и децом којим је допуњена Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала из Палерма. У дефинисању појма трговине људима, Протокол даје елементе те појаве. То су радња извршења, средство (начин) извршења и циљ. Радња извршења је алтернативно и широко постављена (врбовање, превожeње, пребацивање, скривање и примање лица), као и средства односно начин извршења те радње (претња силом или употреба силе, отмица, превара, обмана, злоупотреба овлашћења или тешког положаја). То је учињено из разлога сложености ове појаве. Као циљ те трговине наводи се експлоатација људи. У погледу облика експлоатације наводе се само они облици који представљају минимум те експлоатације (сви облици сексуалне експлоатације, сви облици ропства или принудног рада и узимање органа). Овом дефиницијом само је дат оквир за регулисање односно дефинисање те појаве у националним прописима држава. Оваква дефиници-

ја је условила усклађивање националних прописа са овим међународно-правним документом и упоредно праћење и приказивање резултата борбе против те појаве на националном и међународном нивоу.

Трговина људима је специфична друштвена појава, односно појава *sui generis*. Таквом је чине њене карактеристике, које су резултат њених конститутивних елемената и њене природе. Пре свега, трговину људима карактерише противправност, јер је она забрањена бројним и релевантним правним документима, како међународног, тако и националног нивоа. Трговина људима има све карактеристике међународног кривичног дела. Како је трговина људима противправна и кажњива радња, то многа међународна документа предвиђају обавезу држава да ту радњу забрани и санкционише њиховог починиоца. Тим документима је предвиђена и међународна сарадња држава на том плану, укључујући и питање екстрадиције, како се не би десило да починиоци овог деликта остану некажњени.

Трговина људима има све елементе и обележје организованог криминалитета, без обзира да ли се иста одвија на националном или транснационалном нивоу. Као и други облици организованог криминалитета она је високопрофитна нелегална активност. Поред тога, трговина људима, као негација основних права човека, пре свега права на живот и слободу, супротна је међународноправним уговорним нормама, легислативног карактера. Међународноправни документи о забрани трговине људима су усвојени од већине држава међународне заједнице. Поред тога, ти документи су усвојени од репрезентативне већине као и од држава свих географских подручја међународне заједнице. Трговина људима је забрањена делатност и са становишта међународног обичајног права. Та обичајноправна норма своје покриће има у пракси судова националних држава, проистекле из уговорних норми међународног права. Трговина људима је злочин против човечности и као такав је предвиђен у корпусу злочина Римског статута Међународног суда правде. И актима релевантних међународних организација, како универзалног тако и регионалног нивоа, забрањена је трговина људима. Отуда је норма о забрани трговине људима норма *ius cogens* карактера.

Република Србија је својим националним прописима регулисала однос према трговини људима. Забрану трговине људима Република Србија је уградила у уставну норму. Својим националним кривичним законодавством Република Србија је трговину људима одредила као кривично дело.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, С., Крећа, М., *Међународно јавно право*, Правни факултет у Београду, Службени гласник, 2008.
- Bassioni, Ch., *International Criminal Law*, New York, 1999.
- Бошковић, М., *Транснационални организовани криминалишеи*, Полицијска академија, Београд, 2003.
- Димитријевић, В., *Општи (међународни) стандарди људских права*, Зборник Правног факултета у Загребу, бр. 5–6/1989, 601.
- Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Правни факултет, Београд, 2010.
- Камбовски, В., *Примена суверана националних норми Међународног казненог права*, Саветовање „Релевантна питања Међународног кривичног права”, Тара, 2003, 261.
- Јовашевић, Д., *Лексикон кривичног права*, Службени гласник, Београд, 2011.
- Крећа, М., *Међународно јавно право*, ЈИП Службени гласник, Београд, 2009.
- Крећа, М., *Апсолутно обавезујуће норме (Jus cogens) у међународном јавном праву*, Научна књига, Београд, 1989.
- Мајић, М., *Примена међународног кривичног права у националним правним системима*, Београд, 2009.
- Марковић, М., *Међународна кривична дела и развој међународног кривичног права*, ЈРМП, бр. 1/1972, (1–6)
- Милојевић, М., *Свеопштија декларација о људским правима и њен значај*, ЈРМП бр. 2–3/1965, 221–222.
- Милутиновић, М., *Криминологија*, Савремена администрација, Београд, 1990.
- Стојановић, З., *Организоване форме криминалишеи*, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, бр. 5/1990.
- Стојановић, З., *Кривично право – посебни део*, Службени гласник, Београд, 2000.
- Стојановић, З., *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд, 2008.
- Тахировић, Ј., *Кривично право. Општи део*, Београд, 1961.
- Чејовић, Б., *Међународно кривично право*, Досије, Београд, 2006.
- Шкулић, М., *Организовани криминалишеи*, Досије, Београд 2003.
- Шкулић, М., *Облици учешћивања у осиварењу кривичног дела – (са)извршилаштво и саучесничаштво у Римском сиваиуу*, Саветовање Удружења за међународно кривично право, „Примена међународног кривичног права у националним законодавствима”, Тара, 2005.

Међународни документи

- Конвенција о ропству, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 234-ХСVII/29.
- Римски статут Међународног кривичног суда, *Службени гласник РС*, бр. 5/2001.
- Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунски Протокол, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, *Службени листи CPJ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени листи CPJ – Међународни уговори*, бр. 19/2009.

Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, *Службени листи CPJ – Међународни уговори*, бр. 1/2010.

Национални прописи

Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

Стратегија борбе против трговине људима, *Службени гласник РС*, бр. 111/2006.

Национална стратегија за борбу против организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 23/2009.

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/05; 88/05; 107/05; 72/09; 111/09; 121/12, 104/13.

SPECIFIC FEATURES OF INTERNATIONAL PROVISIONS ON PROHIBITION OF TRAFFICKING IN PERSONS

*Bajo M. Cmiljanić LL.M., attorney at law
in Belgrade*

S u m m a r y

Although the United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children Supplementing United Nations Convention against Transnational Organized Crime, first gave a full definition of trafficking in persons, this phenomenon is not completely explored and defined.

Beside elements of this social concept which are included in the afore-said definition of that international legal document, it is necessary to underline specific features of that crime. The trafficking in persons represents both the form of organized crime and international crime. This crime infringes many international legal documents.

The aim of this paper is to point to the legal nature of international legal provision that prohibits trafficking in persons.

Keywords: trafficking in persons, organized crime, international crime, peremptory norm